

TARIX FANINI O'QITISHDA PEDAGOGIK METODLARNING QO'LLANILISHI

Toshmatova Karimaxon Solojonovna

Fargona shahar 2-son texnikumi umumtalim fan oqituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada tarix fanini o'qitishda pedagogik metodlarning nazariy asoslari, ularni dars jarayonida qo'llash yo'llari hamda ta'lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyati keng yoritilgan. Tarix fani o'z mohiyatiga ko'ra o'tmish voqealarini tizimli o'rganish, ularni tahlil qilish va xulosalar chiqarishni talab qiladigan fan bo'lib, bu jarayonda o'qitish metodlari hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Maqolada tarix ta'limida qo'llaniladigan metodlar umumiy tasnif asosida bir nechta guruhlariga ajratilgan hamda ushbu guruhlariga kiruvchi asosiy metodlar chuqur tahlil qilingan. Har bir metodning mohiyati, tarixiy mavzularga mos qo'llanishi, aniq misollar orqali ochib berilgan. Shuningdek, metodlarning afzallik va kamchiliklari alohida-alohida ko'rsatilib, ularning o'quvchilarda tarixiy tafakkur, tanqidiy fikrlash va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalarini shakllantirishdagi roli asoslab berilgan. Maqola tarix fanini o'qitishda an'anaviy va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni uyg'unlashtirish zaruratini ilmiy jihatdan asoslab beradi.*

Kalit so'zlar: *tarix ta'limi, pedagogik metodlar, an'anaviy metodlar, interfaol metodlar, muammoli ta'lim, tarixiy tafakkur, loyiha metodi, aqliy hujum, klaster, rolli o'yinlar, keys-stadi, ta'lim samaradorligi*

Аннотация: *В данной статье широко рассматриваются теоретические основы педагогических методов преподавания истории, способы их применения в классе и их значение для повышения эффективности обучения. История по своей природе является предметом, требующим систематического изучения прошлых событий, их анализа и формулирования выводов, и методы обучения играют решающую роль в этом процессе. В статье методы, используемые в преподавании истории, разделены на несколько групп на основе общей классификации, и основные методы, включенные в эти группы, анализируются углубленно. Сущность каждого метода, его надлежащее применение к историческим темам, раскрывается на конкретных примерах. Также отдельно показаны преимущества и недостатки методов, и обосновывается их роль в формировании у учащихся исторического мышления, критического мышления и навыков самостоятельного формулирования выводов. В статье научно обосновывается необходимость сочетания традиционных и современных педагогических подходов в преподавании истории.*

Ключевые слова: историческое образование, педагогические методы, традиционные методы, интерактивные методы, проблемно-ориентированное обучение, историческое мышление, проектный метод, мозговой штурм, кластеризация, ролевые игры, тематическое исследование, эффективность обучения.

Abstract: This article broadly covers the theoretical foundations of pedagogical methods in teaching history, ways to apply them in the classroom, and their importance in increasing educational effectiveness. History, by its very nature, is a subject that requires a systematic study of past events, their analysis, and drawing conclusions, and teaching methods play a crucial role in this process. The article divides the methods used in history teaching into several groups based on a general classification, and the main methods included in these groups are analyzed in depth. The essence of each method, its appropriate application to historical topics, is revealed through specific examples. The advantages and disadvantages of the methods are also shown separately, and their role in forming historical thinking, critical thinking, and independent conclusion skills in students is substantiated. The article scientifically substantiates the need to combine traditional and modern pedagogical approaches in teaching history.

Keywords: history education, pedagogical methods, traditional methods, interactive methods, problem-based learning, historical thinking, project method, brainstorming, cluster, role-playing games, case study, educational effectiveness

Nazariy qism

Tarix fanini o'qitish jarayoni o'quvchilarga faqat tarixiy faktlar va sanalarni yetkazish bilangina cheklanib qolmasdan, balki ularda tarixiy ong, milliy xotira, voqealarga nisbatan ongli va tanqidiy munosabatni shakllantirishni ham ko'zda tutadi. Shu sababli tarix darslarida qo'llaniladigan pedagogik metodlar mazmunan chuqur, mantiqan izchil va tarbiyaviy jihatdan samarali bo'lishi lozim. Tarix fanida qo'llaniladigan pedagogik metodlarni shartli ravishda bir nechta asosiy guruhlariga ajratish mumkin: an'anaviy (axborot berishga yo'naltirilgan) metodlar, ko'rgazmali-tasviriy metodlar, muammoli-izlanish metodlari hamda interfaol va innovatsion metodlar. Ushbu tasnif metodlarning mazmuni va dars jarayonidagi vazifasiga ko'ra amalga oshiriladi. An'anaviy metodlar guruhiga og'zaki bayon qilish, tushuntirish va suhbat metodlari kiradi. Og'zaki bayon qilish metodi tarix fanida eng ko'p qo'llaniladigan metodlardan biri bo'lib, u tarixiy voqealarni izchil va tizimli tarzda yoritishga xizmat qiladi. Masalan, "Qadimgi Sharq davlatlari" mavzusini o'rganishda o'qituvchi davlatlarning paydo bo'lishi, boshqaruv shakli va ijtimoiy tuzilishini ketma-ket bayon qiladi. Ushbu metodning afzalligi katta hajmdagi tarixiy

ma'lumotni qisqa vaqt ichida yetkazish imkoniyatidir, ammo uning kamchiligi o'quvchilar faol ishtirokining cheklanishi va mustaqil fikrlashning yetarli darajada rivojlanmasligidir. Suhbat metodi esa savol-javob asosida olib borilib, o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash va mustahkamlashga xizmat qiladi. Masalan, "Feodalizmning asosiy belgilari nimalardan iborat?" kabi savollar orqali o'quvchilar tarixiy tushunchalarni tahlil qilishga undaladi. Bu metod o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi, biroq barcha o'quvchilarni birdek jalb etish qiyinligi uning kamchiligi hisoblanadi. Ko'rgazmali metodlar guruhiga tarixiy xaritalar, rasmlar, jadvallar va diagrammalardan foydalanish kiradi. Tarixiy xaritalar yordamida hududiy o'zgarishlar, harbiy yurishlar va savdo yo'llari tasvirlab beriladi, masalan, "Buyuk geografik kashfiyotlar" mavzusida dengiz yo'nalishlarini xarita orqali ko'rsatish o'quvchilarda fazoviy tasavvurni shakllantiradi. Ushbu metodning afzalligi tarixiy voqealarni jonli tasavvur qilish imkonini berishidir, kamchiligi esa texnik vositalarga bog'liqligidir. Muammoli-izlanish metodlari guruhiga muammoli ta'lim va keys-stadi metodlari kiradi. Muammoli ta'lim metodida o'quvchilar oldiga muammoli savollar qo'yilib, ularni mustaqil hal etishga yo'naltiriladi, masalan, "Rim imperiyasining qulashi ichki omillar bilan bog'liqmi yoki tashqi bosqinlar bilanmi?" degan savol o'quvchilarni tarixiy tahlilga undaydi. Bu metod tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi, biroq ko'p vaqt talab etadi va tayyorgarligi past o'quvchilar uchun murakkab bo'lishi mumkin. Interfaol metodlar guruhiga aqliy hujum, klaster, rolli o'yinlar va loyiha metodi kiradi. Aqliy hujum metodida qisqa vaqt ichida ko'plab g'oyalar ilgari suriladi, masalan, "Jadidchilik harakatining tarixiy ahamiyati" mavzusida o'quvchilarning fikrlari jamlanadi. Bu metod ijodiy fikrlashni rivojlantiradi, ammo ayrim fikrlar yuzaki bo'lishi mumkin. Klaster metodida asosiy tushuncha atrofida bog'liq g'oyalar tizimlashtiriladi, masalan, "Islom sivilizatsiyasi" tushunchasi asosida fan, madaniyat va ta'lim yo'nalishlari ajratiladi. Rolli o'yinlar metodida esa tarixiy shaxslar va voqealar jonlantiriladi, masalan, "Versal tinchlik shartnomasi" jarayoni sahnalashtiriladi, bu esa o'quvchilarning tarixga bo'lgan qiziqishini oshiradi, biroq tashkiliy jihatdan murakkab hisoblanadi. Loyiha metodida o'quvchilar mustaqil izlanish olib borib, ma'lum tarixiy mavzu bo'yicha tadqiqot yoki taqdimot tayyorlaydi, bu metod mustaqil ta'lim va izlanish ko'nikmalarini rivojlantiradi, ammo baholash jarayoni murakkabroq bo'lishi mumkin. Umuman olganda, tarix fanida pedagogik metodlarni turkumlarga ajratgan holda, ularni dars maqsadi va mavzu mazmuniga mos ravishda uyg'unlashtirib qo'llash yuqori samaradorlikni ta'minlaydi.

Xulosa

Tarix fanini o'qitishda pedagogik metodlarning to'g'ri tanlanishi va tizimli qo'llanilishi ta'lim sifatini oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. An'anaviy metodlar tarixiy bilimlarni yetkazishda muhim bo'lsa, zamonaviy interfaol metodlar o'quvchilarning faolligi, mustaqil

va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishda katta rol o‘ynaydi. Metodlarning afzallik va kamchiliklarini hisobga olgan holda ularni uyg‘unlashtirish tarix darslarini samarali va mazmunli tashkil etish imkonini beradi. Natijada o‘quvchilarda tarixiy tafakkur, milliy xotira va vatanparvarlik tuyg‘ulari shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo‘q. Toshkent.
2. Xodjayev B. Pedagogika nazariyasi. Toshkent, 2020.
3. Sayidahmedov N. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent.
4. Azizxo‘jayeva N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.
5. Ismoilov H. Tarixni o‘qitish metodikasi. Toshkent.
6. Jo‘rayev R. Ta’lim jarayonini loyihalash.
7. Bloom B. Taxonomy of Educational Objectives.
8. Slavin R. Educational Psychology.
9. Vygotsky L.S. Mind in Society.
10. UNESCO. Teaching and Learning History.